

18. Крип'якевич І. Михайло Грушевський (некролог) // Хроніка НТШ. – Львів, 1935. - Ч. 72. – С. 5-9.
19. Комісії // Хроніка НТШ. – Львів, 1935. - Ч. 72. – С. 82-85.
20. Діяльність секцій // Хроніка НТШ. – Львів, 1935. - Ч. 72. – С. 76-81.
21. Спільні засідання секцій Н.Т.Ш. // Хроніка НТШ. – Львів, 1935. - Ч. 72. – С. 81.
22. Діяльність Секцій і Наукових Комісій // Хроніка НТШ. – Львів, 1937. - Ч. 73. – С. 50-72.
23. Комісії // Хроніка НТШ. – Львів, 1935. - Ч. 72. – С. 82-85.
24. Діяльність Секцій і Наукових Комісій // Хроніка НТШ. – Львів, 1937. - Ч. 73. – С. 50-72.

Конта Р. М. «Хроніки НТШ» как источник к освещению этнологического научного наследия наработки членов Научного общества им. Шевченко.

В статье на материалах «Хроник НТШ» рассматривается вопрос освещения научного наследия членов Научного общества им. Шевченко. Прослежены основные тенденции формирования научных знаний об этнологических достижениях членов Научного общества им. Шевченко. Выделены отдельные аспекты и направления, за которыми подавался обзор этнологической деятельности в «Хрониках НТШ» путем анализа соответствующих структурных подразделений указанного издания, где находилась информация, которая касалась поставленной автором проблемы.

Ключевые слова: Научное общество им. Шевченко, этнология, этнография, историография, Общество, НТШ, «Хроніки».

Konta R. M. «Chronicles of NTSh» as source of illumination of ethnologic work of members of Shevchenko Scientific Society.

The problem of review of ethnologic work of members of Shevchenko Scientific Society is examined in the article based on materials of «Chronicles of NTSh». The basic tendencies of forming of scientific knowledge about ethnologic achievements of members of the indicated organization are traced. Separate aspects and directions after which the review of ethnologic activity was given in to «Chronicles of NTSh» by the analysis of the proper structural subdivisions of the indicated edition are selected where the contained information which touches the problem put an author was.

Keywords: Shevchenko Scientific Society, ethnology, ethnography, historiography, Society, NTSh, «Chronicles».

УДК 327(477)

Н. М. Чорна

РОЛЬ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ У ЄВРОПІ ТА СВІТІ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано праці українських та зарубіжних дослідників, у яких обґрунтовується роль України та Польщі у забезпеченні стабільності у Європі та світі, розглядається їх участь у формуванні безпекового простору Центрально-Східної Європи. Значну увагу приділено співпраці двох держав у світлі євроатлантичної інтеграції. З'ясовано міру наукового обґрунтування проблеми, вказано на необхідність її подальшого вивчення.

Ключові слова: Україна, Польща, безпека, стабільність, історіографія.

Аналіз численних публікацій, у яких тією чи іншою мірою осмислюються проблеми історичного поступу Центрально-Східної Європи, розвитку України та Польщі, сьогоденних міжнародних відносин, невіддільною ознакою яких є процеси європейської та євроатлантичної інтеграції тощо, свідчить, що дослідники та науковці, зосереджуючись на вивченні будь-якої з означених проблем, як правило, рідко оминають увагою питання геополітичної ваги українсько-польського партнерства, його значення для підтримки європейської й світової безпеки та стабільності. Означений аспект перебуває у полі зору, насамперед, політологів, фахівців у сфері геополітики. Разом з тим, його зміст значною мірою (нехай і контекстно) розкривається у працях істориків.

Метою розвідки є з'ясування ступеня наукового обґрунтування ролі України та Польщі у забезпеченні стабільності у Європі та світі, визначення характеру висвітлення проблеми у працях українських та зарубіжних дослідників.

Значної уваги у світлі проблеми, що досліджується, заслуговують публікації американського політолога, одного із найбільш впливових геостратегів З. Бжезінського. Упродовж 1990–2000-х рр. вчений опублікував ряд праць, у яких обґрунтував стратегічний характер взаємодії України й Польщі, проаналізував доцільність розширення кордонів Альянсу далі на Схід та визначив геополітичні розрахунки сторін, будь-якою мірою дотичних до процесів євроатлантичної інтеграції. Поза сумнівом, найбільш принципові міркування мають місце у "Великій шахівниці" [1]. Разом з тим, не меншої уваги заслуговують інші публікації вченого [2–3]. На сторінках своїх досліджень З. Бжезінський звертає увагу на перспективність та необхідність українсько-польського партнерства, високо оцінює його роль у підтримці й збереженні європейської безпеки. Детально проаналізувавши стосунки у чотирикутнику Україна – Росія – Польща – Захід, політолог дійшов висновку, що українсько-польське примирення стало наслідком впливу системи безпеки НАТО та просування кордонів Альянсу на Схід. Наскрізною ідеєю геополітичної парадигми З. Бжезінського є порівняння історичної місії українсько-польського альянсу з місією, яку довелося у свій час виконати франко-німецькому тандему.

Вчений переконаний: Україна і Польща, будучи включеними у процеси євроатлантичної та європейської інтеграції, "допомагатимуть формувати нову Європу".

Серед представників сучасної політичної думки України, що зробили внесок у наукове обґрунтування проблеми, варто відзначити В. Бурдяк [4], Г. Зеленько [5–6], А. Кудряченка [7–8], І. Мороза [4], О. Полторацького [9], Л. Чекаленко [10–11]. Політична думка Польщі у контексті дослідження означеної проблеми, на нашу думку, найкраще репрезентована працями В. Балюка [12–13], С. Белена [14], Я. Корейби [15–16], В. Лисека [17]. Українці цікаві міркування, що заслуговують на належну увагу, проте, разом з тим, не завжди розділяються нами, присутні у публікаціях російських авторів – К. Гаджиева [18], О. Дугіна [19], А. Мошеса [20–21]. Загальні проблеми трансформації європейського геополітичного простору, без розгляду яких осягнення проблеми, що досліджується нами, було б поверховим, піднімаються у роботах Н. Хаггера [22], С. Хангтінгтона [23]. У вказаних працях з різною мірою предметності обґрунтовується геополітичний потенціал українсько-польського партнерства, визначається місце двох держав у геополітичному просторі Європи та світу. Розвідки характеризуються ґрунтовним аналізом та часто дискусійними висновками.

Науково-пізнавальний інтерес у контексті аналізованої проблеми становить публікація Ф. Медвідя [24]. Визначаючи геополітичне становище України та Польщі на мапі Європи, дослідник вказує на їх приналежність до Балто-Чорноморського паска ("осі Європи"). "Від цих країн багато в чому залежить стабільність усієї Євро-Атлантичної системи. На сьогодні вони фактично визначають і будуть визначати стан і структуру європейської безпеки на десятиріччя вперед", – зауважує він [24, с. 34]. Жорстка прихована боротьба, яка ведеться між країнами НАТО, насамперед США, та Росією за контроль над регіоном, як наслідок, набуває об'єктивного характеру та виглядає цілком закономірною. Визначаючи Україну ключовою ланкою Балто-Чорноморської осі, вчений обґрунтовує її позиціонування як регіонального лідера. Заангажованість Польщі в Україні, успіхах її інтеграції до НАТО та ЄС дослідник пояснює геополітичним потенціалом нашої держави, її спроможністю впливати на безпеку й стабільність Центрально-Східної Європи та Європи загалом.

Геополітичні пошуки Варшави та Києва проаналізовано у роботі С. Стоєцького [25]. Дослідник висвітлив еволюцію міждержавних взаємин у посткомуністичну добу, розглянув ідейно-концептуальні засади політики Польщі щодо України, бачення польською владою місця нашої держави у безпековому просторі Європи. Вивчивши значний за обсягом фактологічний матеріал, вчений обґрунтував зацікавленість офіційної Варшави у взаєминах з Києвом, спільній участі в інтеграційних процесах.

В іншій публікації [26] С. Стоєцький слушно зазначив, що, приступаючи до формування самостійної зовнішньої політики, Україна й Польщі були змушені обирати з-поміж двох альтернатив: або залишитися у рамках модернізованого Східного блоку, тобто у межах домінації Росії, або приєднатися до Заходу через членство в його інтеграційних інститутах. У той час, як Польща однозначно обрала курс на інтеграцію у ЄС та НАТО й успішно рухається шляхом його реалізації, Україна справитися із завданням не змогла, продовжуючи по сьогодні балансувати між Заходом та Сходом. Непослідовність України у виборі зовнішньополітичних орієнтирів у роботі названо чинником, що негативно позначається на її міжнародному авторитеті та взаєминах з іншими державами.

Інтерес для дослідження становить публікація В. Будкіна [27]. У ній українсько-польське співробітництво розглянуто у світлі взаємин нашої держави з ЄС та СНД. Звертаючись до геополітичних реалій сьогодення, дослідник позитивно оцінює багатовекторність зовнішньої політики України, називає її єдино виправданою. Високі оцінки у роботі отримали взаємини нашої держави з Польщею. Вказуючи на розміщеність двох держав у контактній зоні між європейським та євразійським простором, дослідник відзначає принципову важливість взаємин між ними і зауважує, що від того, якими вони будуть, "залежить, чи перетвориться цей регіон у зону конфронтації між зазначеними геополітичними просторами, чи в центр найбільшої взаємодії між ними" [27, с. 48].

Місце українсько-польського партнерства у консолідації Центрально-Східної Європи, зрівноваженні геополітичних претензій Заходу та Сходу на вплив у регіоні проаналізовано у публікаціях В. Балюка [12], Б. Борусевича [28], Н. Житарюк [29], Б. Параховського [30], М. Рябчука [31]. Загальною рисою означених праць є аналітична критичність та авторська об'єктивність.

Значення взаємин України та Польщі для стабілізації Європейського континенту з'ясовували також інші дослідники. Так, у розвідці С. Павленка [32] вказується на спроможності партнерства України й Польщі запобігти появі нової лінії поділу Європи на українсько-польському кордоні, сприяти зміцненню відносин Заходу і Сходу, Півночі і Півдня. Розвиваючи думку, вчений додає: за своїм змістом та масштабами впливу партнерство Києва та Варшави "виходить далеко за межі двостороннього співробітництва, долучається до європейської інтеграції та євроатлантичного партнерства" [32, с. 30–31]. Близькою у своїх роздумах є Г. Зеленько. У її розвідці, зокрема, зауважується, що "від рівня українсько-польської співпраці значною мірою залежить формування геополітичної карти Європи початку третього тисячоліття, а відтак – стабільність всього східноєвропейського регіону і, напевне, всієї Європи" [6, с. 163]. Виняткова важливість співпраці Польщі й України для збереження стабільності у регіоні та на усьому континенті обґрунтована чеським політологом В. Чіаком [33].

У роботі Я. Матійчика [34] українсько-польські взаємини висвітлено у контексті формування єдиного безпекового простору Європи, обґрунтовано зацікавленість двох держав в участі у політичному діалозі, що ведеться у євроатлантичному співтоваристві. Погоджуючись із перспективністю українсько-польського партнерства, дослідник, разом з тим, неоднозначно оцінює досягнуті успіхи.

Вартим уваги є дослідження О. Полторацького [9]. Робота є одним із небагатьох досліджень, у якому взаємини України та Польщі з НАТО розглянуто у взаємозв'язку з відносинами по лінії Варшава – Київ.

Вказуючи на важливість міждержавної співпраці для кожної з держав, дослідник, разом з тим, наполягає на доцільності розгляду значення партнерства у дещо більшому масштабі. "Польща і Україна належать до числа найважливіших учасників сучасних європейських відносин, і це є одним з ключових факторів, що визначають шляхи геополітичної трансформації в Центрально-Східній Європі" [9, с. 7].

На важливості українсько-польського партнерства для збереження миру і стабільності в Європі, а також геополітичних розрахунках двох держав у своїх працях наголошують українські вчені Є. Бершава [35], А. Кирчів [36], В. Куйбіда [37]. Їх роботам притаманний комплексний аналіз процесу формування єдиного безпекового простору Європи, невіддільною складовою якого є партнерство і співробітництво між Україною та Польщею. Називаючи українсько-польські зв'язки принципово важливими для європейської безпеки, Є. Бершава, зокрема, аргументує свою думку таким чином: по-перше, сам регіон Центрально-Східної Європи, до якого належать Україна та Польща, є найбільш перспективним з погляду динаміки розвитку; по-друге, Україна і Польща – найбільші держави Центральної Європи, які, і це є особливо принциповим, знаходяться по різний бік колишнього радянського кордону та докладають взаємних зусиль, аби цей кордон у світлі сьогоденних трансформацій геополітичного простору Європи не став розмежувальним вододілом між ними. Рухаючись шляхом європейської та євроатлантичної інтеграції, Україна й Польща вдаються до взаємного визнання та підтримки зовнішньополітичних орієнтирів одна одної, чим, на думку дослідника, роблять спільний внесок у забезпечення взаємної безпеки та формування безпекового простору Європи.

Зважаючи на те, що зі здобуттям Польщею політичної незалежності та проголошення незалежності України обидві держави постали перед необхідністю власними силами гарантувати особисту безпеку, до чого, як виявилось, були історично неготовими, кожна з них неодноразово виступала з ініціативою формування системи безпеки на субрегіональному рівні. Так, А. Кирчів, зокрема, згадує про створення за участю Польщі "Вишеградського об'єднання", ініціативу "НАТО – біс", а також проект української сторони "Центральноєвропейська зона стабільності і безпеки". Проте ці заходи, на думку дослідника, були очевидно недостатніми для гарантування стабільності та миру, а разом з тим, не вписувалися в контекст загальної архітектури європейської безпеки.

У публікації В. Глібова та Д. Горуна [38] проекти системи безпеки для регіону ЦСЄ, ініційовані українською та польською сторонами, були названі такими, що "не мають шансу на втілення" з іншої причини. Зі здійсненням будь-якого з проектів дослідники пов'язують небезпеку появи між Росією та Європою "санітарного кордону". Для України така ситуація не була бажаною з огляду на енергетичну залежність від Росії, для Польщі – зважаючи на прагнення якомога скоріше інтегруватися у НАТО [38, с. 18].

Вартою уваги є стаття польського вченого, дипломата Є. Козакевича [39]. Аналізуючи політику національної безпеки Польщі, дослідник наполягає на тому, що регіональні оборонні союзи, розраховані на реалізацію державами, що до них входили, спільної політики безпеки, розглядалися політичною елітою III Речі Посполитої як такі, що приречені на невдачу, а тому, як наслідок, так і не були реалізовані. Неприйняття офіційною Варшавою проектів регіональної безпеки Є. Козакевич обґрунтовує неоднорідністю середовища регіону, зокрема, різним мілітарним потенціалом держав, рівнем їх економічного розвитку, характером взаємин із Заходом. Окрім того, не забуває автор і про історично вкорінені антипатії, конфлікти та претензії між потенційними членами об'єднань. Чинником, навколо якого, ймовірно, вдалося б об'єднати країни Центрально-Східної Європи, у публікації названо російську загрозу, проте, на думку вченого, це було б більше, ніж фатальною помилкою. Єдино виправданим шляхом реалізації потреб польської національної безпеки Є. Козакевич називає набуття Польщею членства у НАТО, покликаного бути основою системи колективної безпеки у Європі.

Пояснюючи "приреченість" різного роду проектів безпеки для Центрально-Східної Європи, дослідники вказують також на інші причини. У роботі польського дослідника А. Тошя [40] безперспективність проектів "НАТО – біс" та "план Кравчука" обґрунтовано категоричною реакцією на них Росії та Заходу. В. Моцок [41] та О. Яніна [42] безнадійність регіональних сценаріїв безпеки пояснюють позицією впливових західноєвропейських держав, рішуче налаштованих на домінування у регіоні. Вбачаючи у будь-якому регіональному зближенні України й Польщі загрозу цьому, Захід означив лише одну перспективу – розширення на Схід кордонів НАТО.

Проблеми безпеки Центрально-Східної Європи, місце України та Польщі у її забезпеченні на належному теоретико-методологічному рівні розглянуто у дисертаційному дослідженні В. Моцока [43]. Комплексно проаналізувавши ситуацію, що склалася у регіоні в першій половині 1990-х рр., дослідник констатував у регіональній інтеграції з питань безпеки кризу. Значною мірою вона була спровокована різницею у пріоритетах, цілях та завданнях зовнішньої політики України та Польщі. В той час, як у Києві в інтеграційних процесах у Центрально-Східній Європі вбачали передумову творення регіональної системи колективної безпеки, у Варшаві участь у них розглядали виключно у світлі підготовки Польщі до вступу до НАТО та ЄС. Неоднакове трактування регіональної інтеграції, як наслідок, зумовило суперечність українських та польських інтересів.

Слушні зауваження на рахунок безпекового співробітництва України та Польщі присутні у роботі польського аналітика А. Дзевіцького [44]. У ній відмова Польщі від участі у проектах "НАТО – біс" та "план Кравчука" пояснюється небажанням офіційної Варшави ставити під питання членство країни у НАТО. Аналізуючи взаємини у трикутнику Польща – Україна – НАТО, дослідник вважає за необхідне обов'язково враховувати російський фактор. Активізацію українсько-польської співпраці, що мала місце у 1994–1995 рр., автор обґрунтовує посиленням міжнародної позиції нашої держави. У роботі наведено конкретні приклади військово-політичної співпраці, дано їм оцінку.

Проблемою, до розгляду якої достатньо часто звертаються дослідники та науковці, є взаємини України з "Вишеградською групою". Історіографічний огляд засвідчує, що спільною ознакою багатьох праць є спроба пояснити прагнення України набути членства у структурі Вишеграду нічим іншим, як намаганням наблизитися до НАТО та ЄС. Зважаючи на те, що з розпадом ОВД Україна, рівно як і інші учасники колишнього соціалістичного табору, опинилася у так званій "сірій зоні", вступ до "Вишеградської групи" трактувався як засіб гарантування національної безпеки. Проте Україні було відмовлено. Попри офіційну причину, що полягала у очевидному відставанні України від країн об'єднання за темпами політичних та економічних реформ, дослідники намагаються дати ситуації більш об'єктивні пояснення. Так, С. Бурант [45, с. 102] та В. Трофимович [46, с. 123] відмову Україні пояснюють небажанням країн-учасниць Вишеграду погіршувати взаємини з Росією, яка продовжувала розглядати нашу державу сферою свого впливу, А. Мошес – побоюваннями "вишеградців" нашкодити особистим успіхам наближення до НАТО [20, с. 99], В. Глібов та Д. Горун – нейтральним статусом України [38, с. 16]. Зважаючи на ситуацію, у якій в той час перебувала кожна з зацікавлених сторін, означені міркування повною мірою відповідають її змісту та є цілком виваженими.

Заслуговує на увагу робота польського вченого К. Малака [47]. У ній зацікавленість офіційної Варшави у взаєминах з нашою державою пояснюється виключно російським чинником. Цілком слушно автор вказує на те, що за умови зростаючої зовнішньополітичної агресивності Росії та її контролю над Білоруссю, співпраця з Україною, територія якої є своєрідним буфером, що відділяє Росію від Польщі, набуває для останньої особливої значимості. Публікація відзначається належним теоретико-методологічним рівнем дослідження проблеми, слушними зауваженнями на рахунок трансформації геополітичного простору Європи, еволюції зовнішньополітичної парадигми України.

Визначеність сьогоденних українсько-польських взаємин прагненням держав дистанціюватися від Росії та назавжди вийти з її сфери впливу обґрунтував російський історик А. Мошес [20]. Одночасно вагомим чинником, що обумовлює активізацію українсько-польської співпраці, вчений називає усвідомлення Україною своєї європейської приналежності. Виняткового значення на шляху наближення України до НАТО та ЄС у роботі надано центральноєвропейським інтеграційним структурам, до участі у яких українські політики демонструють стійкий інтерес.

Попри те, що небезпека "бути поглинутою" Росією для Польщі є значно меншою, ніж для України, П. Чернега [48] та О. Яніна [49] вказують на переважаючу стурбованість у вирішенні проблеми офіційної Варшави (а не Києва). Прагненням не допустити перетворення Польщі в "останнє поле битви між Сходом і Заходом" В. Васюк пояснює ініціювання офіційною Варшавою у 1994 р. включення України до франко-німецько-польської групи "Веймарський трикутник" [50, с. 70].

У публікації О. Ващенко [51] міждержавні взаємини України й Польщі розглянуто у світлі політики Росії та США. Авторка переконана: регіон Центрально-Східної Європи, невід'ємною складовою якого є Україна та Польща, і в Москві, і в Вашингтоні розглядають сферою свого впливу. Очевидно, що з розширенням НАТО на Схід відбулося розширення американської сфери впливу та, відповідно, витіснення з Європейського континенту Росії. Зі вступом Польщі до НАТО авторка відзначає зростання до неї інтересу з боку керівництва структури. Так, перетворившись на східний рубіж Альянсу, Польща стала "важливим інструментом його "східного виміру", зокрема, саме вона покликана сприяти діалогу Україна – НАТО" [51, с. 130]. Зважаючи на зацікавленість НАТО у розбудові українсько-польського партнерства, а також геополітичний потенціал двох держав, у роботі вказується на їх спроможність спільними діями впливати на ситуацію безпеки у регіоні та Європі.

В історіографії чільне місце займають проблеми миротворчої діяльності України й Польщі. У розвідці О. Митрофанової, зокрема, йдеться про українсько-польський батальйон, утворений у відповідності до угоди, підписаної у 1995 р. міністрами оборони двох держав [52, с. 156]. О. Полторацький згадує про створення спільних миротворчих підрозділів у рамках Програми НАТО "Партнерство заради миру", їх присутність у подіях у Косово [9, с. 14]. Окремі зауваження на рахунок миротворчості мають місце у роботі В. Бочарова [53]. Якісний та кількісний склад УкрПолбату розглянуто у праці О. Ващенко. Посилаючись на польських та українських військових, а також керівництво НАТО, дослідниця високо оцінює його діяльність, вказує на найближчі перспективи [51, с. 130]. Про військову співпрацю українців та поляків у складі багатонаціональної дивізії в Іраку йдеться у роботах О. Антонюка [54], В. Бурдяк та І. Мороза [4]. П. Сардачук та І. Цепенда, окрім іншого, звертають увагу на діяльність створеної у листопаді 2009 р. литовсько-польсько-української бригади [55, с. 365].

У поле зору дослідників та науковців потрапляють також інші напрями військово-політичної взаємодії Києва та Варшави. Так, В. Бурдяк та І. Мороз згадують про консультації з безпеки та оборони, обмін досвідом у реформуванні армії, співробітництво у сфері контролю над озброєнням та його утилізацією тощо [4, с. 170]. О. Митрофанова окремим напрямом військового співробітництва визначає обмін між військовими навчальними закладами та поєднання зусиль у сфері воєнної промисловості [52, с. 156]. А. Пивоваров звертає увагу на успіхи в рамках реалізації Програми "Партнерство заради миру", військово-технічну взаємодію, військові тренування [56, с. 714]. У праці О. Ващенко [51] важливими напрямками співпраці названо боротьбу з міжнародним тероризмом, участь у Раді Євроатлантичного партнерства та діяльність Комісії Україна – НАТО. Різні аспекти військово-політичної співпраці України та Польщі проаналізовано у колективних працях польських авторів під керівництвом Є. Козакевича [57] та Я. Стефановича [58].

Роль українсько-польського стратегічного партнерства для забезпечення стабільності у регіоні ЦСЄ обґрунтовано у дисертаційному дослідженні В. Гевко [59]. Розвиток повноцінної співпраці між Україною та Польщею у роботі названо передумовою зміцнення внутрішньої безпеки, зниження рівня зовнішньої загрози,

уникнення небезпеки появи "нових завіс". "Такий стратегічний курс відповідає й інтересам інших Центральноєвропейських країн як певна гарантія стабільності та миру в цьому регіоні", – переконана авторка [59, с. 11].

У статті [60] В. Гевко зосередилася на розгляді еволюції військово-політичної співпраці України й Польщі у нових геополітичних умовах, проаналізувала нормативне забезпечення взаємин держав, розглянула конкретні заходи за їх участю, зокрема реалізацію Програми "Партнерство заради миру", інші ініціативи Альянсу. Так, у роботі присутня інформація про спільні навчання військових "Міст співпраці" та "Кооперейтив спірит", що відбулися у 1994 р. у рамках програми ПЗМ відповідно у Польщі та Голландії, діяльність українсько-польського миротворчого батальйону, який належним чином зарекомендував себе у подіях в Косово (2001 р.) та Іраку (2003 р.). Визначаючи внесок українсько-польського співробітництва у забезпечення стабільності двох державах, а також миру й безпеки на континенті, В. Гевко високо оцінює його.

Військово-політичне співробітництво України та Польщі на належному науковому рівні проаналізовано у монографії М. Янківка [61]. У роботі розглянуто основні напрямки співпраці сторін, визначено ключові аспекти взаємодії. Значну увагу приділено миротворчій діяльності та військовим навчанням за участю сторін. Високо оцінюючи євроатлантичний вибір України, дослідник доводить, що з оголошенням офіційним Києвом прагнення вступити до НАТО співпраця нашої держави з Польщею у військовій сфері суттєво активізувалася.

Військово-політична взаємодія двох держав певною мірою висвітлена у роботі О. Знахоренко [62]. Свідченням успіхів співробітництва авторка називає військово-технічне співробітництво, спільні навчання, участь у миротворчих операціях. У 2003 р. сторони підписали угоду про створення побратимських авіачасти, що дислокуються у Кракові та Львові. Роботі притаманний комплексний аналіз еволюції взаємин України та Польщі, їх виходу на рівень стратегічного партнерства. Очевидно на користь дослідженню слугує розгляд українсько-польських стосунків у світлі зовнішніх детермінант.

Серйозним випробуванням для світового співтовариства стали терористичні акти у США 11 вересня 2001 р. Зіткнувшись із загрозою небезпеки, Україна й Польща заявили про готовність поєднати зусилля задля боротьби з нею. Підтвердженням такої налаштованості О. Антоноук назвав участь українських та польських високопосадовців у роботі конференції "Європейський вибір України: внутрішні трансформації та пошук нової ролі у зовнішній політиці", скликаній 9–10 листопада 2001 р. за сприяння НАТО [54, с. 6]. Вагомим внеском у вирішення проблеми тогочасний посол РП в Україні М. Зюлковскі назвав конференцію "Україна в Європі", скликану у жовтні 2002 р. за ініціативи Президента РП А. Квасневського [63, с. 73]. Взаємини України й Польщі у публікації дипломата означено складовою "архітектури сучасної Європи", а їх участь в інтеграційних процесів – відображенням прагнення забезпечити "зміцнення об'єднаної демократичної Європи". Усвідомленням офіційним Києвом важливості розширення на Схід кордонів НАТО у роботі пояснено заяву України про прагнення вступу до неї.

Таким чином, значення українсько-польської взаємодії для забезпечення стабільності у Європі та світі певною мірою відображено в історіографії. Досі не ставши предметом спеціального дослідження, проблема фрагментарно висвітлюється у багатьох публікаціях. Головне інформаційне навантаження несуть праці, присвячені розгляду еволюції взаємин України та Польщі у контексті євроатлантичної інтеграції. Зважаючи на очевидну недостатність наукового обґрунтування, проблема потребує подальшого вивчення й осмислення у світлі сьогоденних викликів.

Джерела та література

1. Бжезінський З. Велика шахівниця: американська першість та її стратегічні імперативи / Збігнев Бжезінський. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 236 с.
2. Бжезінський З. Україна – Польща: роль та місце в європейській інтеграції / Збігнев Бжезінський // І. – 1998. – Ч. №14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n14texts/brzez-st.htm>
3. Бжезінський З. Україна й Польща в контексті європейської інтеграції // Стратегічна панорама. – 1998. – №3–4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/panorama/brzez.htm>
4. Бурдяк В. Перспективи співробітництва "Україна – НАТО" і роль у ньому польського фактора / Віра Бурдяк, Ігор Мороз // Політичний менеджмент. – 2008. – №3. – С. 165–174.
5. Зеленько Г. "Навздогінна модернізація": досвід Польщі та України / Галина Зеленько. – К. : Критика, 2003. – 215 с.
6. Зеленько Г. Проблема українсько-польського партнерства в контексті членства Польщі в НАТО та ЄС / Галина Зеленько // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / за заг. ред. проф. М.М. Алексієвця. – Випуск 5. – Тернопіль : ТДПУ, 2002. – С. 162–164.
7. Кудряченко А.І. Європейський вибір України: необхідність, реалії, перспективи / А.І. Кудряченко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2009. – Випуск 15. – С. 147–154.
8. Кудряченко А.І. Європейський вибір України: сучасний етап реалізації курсу // Україна та Росія: потенціал взаємодії та співробітництва. Збірник наукових праць. – К. : ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2010. – С. 76–88.
9. Полторацький О. Особливий випадок співпраці / Олександр Полторацький // Політика і час. – 2005. – №1. – С. 7–16.
10. Чекаленко Л. Україна і Республіка Польща: від історичних стереотипів до стратегічного партнерства / Л. Чекаленко // Зовнішні справи. – 2010. – №3/4. – С. 26–31.
11. Чекаленко Л.Д. Україна – Польща: нові тенденції взаємин / Л.Д. Чекаленко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2003. – Випуск 9. – С. 138–147.
12. Baluk W. Stosunki polsko-ukraińskie w kontekście geopolityki / Walenty Baluk // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К. : Вид-во Українського фіто соціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 21–29.
13. Baluk W. Wschodnia polityka Polski i zachodnia polityka Ukrainy (historyczny i koncepcyjny zarys problemu) / Walenty Baluk // Region czarnomorski: Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej / red. T. Kapuśniak, A. Gil. – Lublin : Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 2009. – Część 1. – S. 45–57.

14. Bieleń S. Paradoxy polskiej polityki zagranicznej / Stanisław Bieleń // *Studia Europejskie*. – 2004. – №2. – S. 9–30.
15. Корэйба Я.В. Концептуальные основы внешней политики Польши в отношении европейских стран постсоветского пространства / Я.В. Корэйба // *Вестник МГИМО-университета*. – 2011. – №6 (21). – С. 234–240.
16. Корэйба Я.В. Международные организации как катализатор интеграционного выбора государств постсоветского пространства в Европе / Я.В. Корэйба // *Вестник международных организаций*. – 2012. – №2. – С. 118–132.
17. Łysek W. Trudne partnerstwo: stosunki polsko-ukraińskie w świetle traumatycznych doświadczeń obu narodów / Wojciech Łysek. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.profuturo.agh.edu.pl/pliki/Referaty_VI_KKMU/NSiH/P_125_AGH-VI_KKMU.pdf
18. Гаджиев К.С. Введение в геополитику : учеб. для вузов / К.С. Гаджиев. – М. : Логос, 1998. – 416 с.
19. Дугин А.Г. Геополитика : учеб. пособие для студ. вузов / А.Г. Дугин. – М. : Гаудеамус : Академ. Проект, 2011. – 583 с.
20. Мошес А. Геополитические искания Киева (Центральная и Восточная Европа в политике Украины) / Аркадий Мошес // *Pro et Contra*. – Т. 3. – №2. – Весна 1998. – С. 95–110.
21. Мошес А. Особый случай? / Аркадий Мошес // *Россия в глобальной политике*. – 2008. – №2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.globalaffairs.ru/number/n_10631
22. Хаггер Н. Синдикат. История создания тайного мирового правительства и методы его воздействия на всемирную политику и экономику / Николас Хаггер ; пер. с нем. : Т. Новиковой. – М. : Столица-Принт, 2008. – 768 с.
23. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Самюэль Хантингтон. – М. : АСТ : Астрель, 2011. – 571 с.
24. Медвідь Ф.М. Стратегічне партнерство України і Польщі в умовах багатопольярного світу / Ф.М. Медвідь // *Наукові праці МАУП*. – 2011. – Випуск 1 (28). – С. 33–38.
25. Стоєцький С.В. Концепція стратегічного партнерства в політиці Республіки Польща щодо України / С.В. Стоєцький // *Політичний менеджмент*. – 2005. – №3 (12). – С. 147–158.
26. Стоєцький С. Україна і Польща в сучасних геополітичних координатах: проблема стратегічного вибору і асиметрії партнерства / Сергій Стоєцький // *Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє*. – К. : Вид-во Українського фіто соціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 76–79.
27. Будкін В. Українсько-польське співробітництво в контексті відносин України з СНД та ЄС / Віктор Будкін // *Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття*. – К., 1999. – С. 48–50.
28. Borusewicz V. Granica polsko-ukraińska w kontekście integracji Polski z NATO i UE / Bogdan Borusewicz // *Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття*. – К., 1999. – С. 11–15.
29. Житарюк Н. Україна і Польща на геополітичній карті Європи / Наталя Житарюк // *Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття*. – К., 1999. – С. 132–134.
30. Параховський Б. Україна в центральноєвропейському регіоні: геополітична ситуація та перспективи розвитку / Борис Параховський // *Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття*. – К., 1999. – С. 30–38.
31. Рябчук М. Подібна доля, різний досвід. Дещо про перспективи польсько-українського діалогу / Микола Рябчук // *Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття*. – К., 1999. – С. 67–70.
32. Павленко С. Відносини України і Польщі в контексті європейської інтеграції / Сергій Павленко // *Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє*. – К. : Вид-во Українського фіто соціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 30–39.
33. Чігак В. Становище Польщі у Центральній Європі та її взаємини з Україною / Вацлав Чігак // *І.* – 1997. – №10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n10texts/10-zmist.htm>
34. Матійчик Я. Європейський екзаме́н / Я. Матійчик // *Політика і час*. – 2001. – №8. – С. 40–47.
35. Бершава Є. Українсько-польські стосунки та європейська безпека / Євген Бершава // *І.* – 1998. – Ч. №14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n14texts/bersheda.htm>
36. Кирчів А. Питання національної безпеки Республіки Польща на сучасному етапі / Андрій Кирчів // *І.* – 1998. – №14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n14texts/kyrchiv.htm>
37. Куйбіда В. Україна – Польща на шахівниці світу / Василь Куйбіда // *І.* – 1998. – №14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n14texts/kujbida.htm>
38. Глібов В. Українсько-польські взаємини в пострадянський період. Деякі аспекти політичного й економічного співробітництва / Віктор Глібов, Дмитро Горун // *Політика і час*. – 1997. – №5–6. – С. 15–21.
39. Козакевич Є. Польща перед вибором вектора політики національної безпеки на зламі 80–90-х років / Єжи Козакевич // *Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива / За заг. ред. О.І. Соскіна*. – К. : Вид-во "Інститут трансформації суспільства", 2007. – С. 38–49.
40. Toś A. Polityczne stosunki polsko-ukraińskie w ostatniej dekadzie XX w. / Arkadiusz Toś. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psz.pl/tekst-16601/Arkadiusz-Tos-Polityczne-stosunki-polsko-ukraińskie-w-ostatniej-dekadzie-XX-w>
41. Моцок В. Вплив політики західних країн на розвиток українсько-польських взаємовідносин у 90-х роках ХХ ст. / В. Моцок // *Людина і політика*. – 2001. – №5. – С. 26–34.
42. Яніна О. Вплив ЄС на польсько-українські стосунки в постбіполярну епоху / О. Яніна // *Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки*. – Т. 15. – Випуск 7. – Одеса : Астропринт, 2010. – С. 155–159.
43. Моцок В.І. Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 "Політичні інститути та процеси" / В.І. Моцок. – Чернівці, 2002. – 20 с.
44. Drzewicki A. Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia / Artur Drzewicki // *Bezpieczeństwo Narodowe*. – 2011. – №17. – S. 151–168.
45. Бурант С. Україна і Польща: до стратегічного партнерства / С. Бурант // *Політична думка*. – 1997. – №3. – С. 99–111.
46. Трофимович В. Політичні відносини України та Республіки Польща / Володимир Трофимович // *Наукові записки "Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України"*. Серія: Політичні науки. – Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія". – Випуск 4. – 2010. – С. 121–133.
47. Malak K. Polityka bezpieczeństwa narodowego Ukrainy / Kazimierz Malak. – Warszawa : Akademia Obrony Narodowej, 1999. – 133 s.
48. Чернега П. Українсько-польський діалог в контексті стратегічного партнерства / П. Чернега // *Історія в школі*. – 2002. – № 5/6. – С. 1–4.
49. Яніна О. Російський чинник в українсько-польських відносинах у контексті нестационарної системи міжнародних відносин / О. Яніна // *Вісник Одеського національного університету. Серія: Соціологія і політичні науки*. – Т. 14. – Випуск 13. – Одеса : Астропринт, 2009. – С. 682–686.

50. Васюк В. Базові засади становлення й еволюція сучасних українсько-польських відносин / В. Васюк // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 15. – Рівне, 2009. – С. 69–72.
51. Ващенко О. Співробітництво України та Польщі у американській проекції євроатлантичної безпеки / Олена Ващенко // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 22. – Рівне, 2011. – С. 127–131.
52. Митрофанова О. Польща як стратегічний партнер України / Оксана Митрофанова // Політичний менеджмент. – 2006. – №6. – С. 153–160.
53. Бочаров В.В. Євроінтеграційні орієнтири стратегічного партнерства України і Республіки Польща / В.В. Бочаров // Сучасна українська політика. Спецвипуск. Україна як суб'єкт сучасних цивілізаційних процесів. – К.: Фенікс, 2011. – С. 129–136.
54. Антонюк О.С. Становлення та розвиток українсько-польських відносин (1991–2003) / О.С. Антонюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Випуск 74–76. – К., 2004. – С. 4–7.
55. Сардачук П. Двосторонні відносини України з країнами-сусідами НАТО / Петро Сардачук, Ігор Цепенда // Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною: Навч. посіб. / Кол. авт.; за заг. ред. проф. Д.І. Дзвінчука. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. – С. 358–365.
56. Пивоваров А.С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства / А.С. Пивоваров // Держава і право. – 2008. – №1 (39). – С. 710–716.
57. Stosunki polsko-ukraińskie / pod red. J. Kozakiewicza. – Kraków: Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji, 1998. – 194 s.
58. Polityczno-wojskowe aspekty polskiej polityki wschodniej / pod red. J. Stefanowicza. – Warszawa, 1991. – 128 s.
59. Гевко В.Р. Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / В.Р. Гевко. – Чернівці, 2005. – 20 с.
60. Гевко В. Військово-політична співпраця між Україною та Польщею у 1992–2003 роках / Вікторія Гевко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія / за заг. ред. проф. М.М. Алексівця. – Випуск 1. – Тернопіль: ТДПУ, 2004. – С. 238–245.
61. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат / Мирон Янків. – Львів: Світ, 2011. – 398 с.
62. Знахоренко О. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти / Оксана Знахоренко // Людина і політика. – 2004. – №3. – С. 29–40.
63. Зюлковскі М. Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи / Марек Зюлковскі // Віче. – 2003. – №6. – С. 72–74.

Черная Н. Н. Роль Украины и Польши в обеспечении стабильности в Европе и мире: историография проблемы

В статье проанализированы труды украинских и зарубежных исследователей, в которых указывается на роль Украины и Польши в обеспечении стабильности в Европе и мире, рассматривается их участие в формировании пространства безопасности Центрально-Восточной Европы. Значительное внимание уделено сотрудничеству двух государств в свете евроатлантической интеграции. Выяснено меру научного обоснования проблемы, указано на необходимость ее дальнейшего изучения.

Ключевые слова: Украина, Польша, безопасность, стабильность, историография.

Chorna N. N. The role of Ukraine and Poland in bracing the stability in Europe and worldwide: problem-related historiography

The article analyzes the works of Ukrainian and foreign researchers, delineates the role of Ukraine and Poland in bracing the stability in Europe and worldwide, considered their participation in shaping security areas of Central and Eastern Europe. Special attention is paid to cooperation between the two countries in the light of European integration. Ascertains the level of scientific insight into the problem and substantiates the need of further investigation into the problem.

Keywords: Ukraine, Poland, security, stability, historiography.

УДК 930.1.001.8+001(4+73)«19/20»

А. О. Беляєва

ПАН'ЄВРОПЕЙСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА У НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ВЧЕНИХ (1990–ті рр. – ПОЧАТОК ХХІ ст.)

У статті розглядається стан дослідження проблем виникнення та розвитку ідеї єдиної Європи в європейській та американській історіографії на сучасному етапі. Окрема увага приділяється дослідженням, які присвячені міжвоєнному періоду як етапу в історії європейської інтеграції, а також пан'європейському проекту та його авторів Р. Куденхове-Калергі. На основі аналізу статей та монографій західних дослідників робиться висновок про основні напрямки та подальші перспективи досліджень з зазначеної проблематики.

Ключові слова: Пан-Європа, Р. Куденхове-Калергі, ідея єдиної Європи, європейська інтеграція, історіографія

Тема європейської інтеграції, проблеми, пов'язані із шляхами та концепціями її розвитку, труднощами у реалізації, є актуальними в європейській історіографії починаючи з другої половини 1940-х років. Однак, протягом останніх 20 років все більшою популярністю починають користуватись дослідження, пов'язані із